

Maailmanyliopiston matkassa

Tero Koistinen

Ulkomaisissa seminaareissa kiertäminen on monelle tutkijalle arkipäivää. Kansainvälisiä kontakteja vaaditaan tieteenalasta riippumatta. Tutkijoiden curriculum vitae täyttyvät merkinnöistä osallistumisista kansainvälisiin kongresseihin. Eri yliopistojen oppiaineiden internet-sivuilta voi lukea, että ilmeisesti joidenkin tutkijoiden mielestä jopa pelkkä kuuntelijana oleminen kansainvälisessä kongressissa on meriitti.

Kirjailija ja kirjallisuudentutkija David Lodge on kuvannut monissa teoksissaan akateemista maailmaa. Lodgen romaani *Small World* (1984), suomennettuna nimellä *Maailma on pieni* (1986), tarjoaa mielenkiintoisen kaunokirjallisen näkökulman akateemiseen matkailuun ja humanististen tieteiden kansainvälisyyden luonteeseen.

Matka-aihe on aina ollut keskeinen tarinankerronnassa. Ovat tarinat sitten levinneet suullisesti tai painettuina, niin niissä sankarit ovat kierrelleet maailmaa kohdaten vaikeuksia ja tehden sankaritekoja.

Kirjallisuudessa matka rakenneperiaatteena helpottaa tiettyjen asioiden käsittelyä. Klassisessa tutkielmassaan *The Structure of the Novel* Edwin Muir pitää pikareski- eli vaellusromaanin lajityyppinä, joka sallii laajan henkilögallerian käytön, ja siten helpottaa kokonaisen yhteisön tai yhteiskunnan kuvaamista.

Romaanissa *Maailma on pieni* David Lodge kuvaa itselleen tuttua akateemista yhteisöä, kirjallisuuden tutkijoita. Romaanin henkilötyypit edustavat 1980-luvun, miksei jossain määrin tämänkin päivän, kirjallisuudentutkimuksen suuntauksia jälkistruktuurialismista klassiseen brittiläiseen liberalistiseen kulttuurikritiikkiin, feminismin reseptioestetiikkaan. Teos kuvaa akateemista valtataistelua teorioiden ja tutkijoiden välillä – tapahtumapaikkoina ympäri maailmaa järjestettävät kongressit.

Romaanin keskeinen toimintaympäristönä on "maailmanyliopisto", globaali kampus, jonka on luonut kehittänyt teknologia. Professori Morris Zapp, yksi romaanin päähenkilöistä, toteaa, että

[...] tieto on nykymaailmassa paljon helpommin siirrettävissä kuin se ennen oli. Niin ovat myös ihmiset. Ergo, tietoa ei tarvitse enää talletella yhdessä rakennuksessa eikä huippuoppineita sen paremmin aidata yhteen ja samaan yliopistoon. Kolme asiaa on mullistanut akateemisen elämän kahdenkymmenen viime vuoden aikana: suihkukoneet, suoravalintaiset puhelinyhteydet ja valokopiokoneet. Nykyisin ei oppineiden enää ole mikään pakko toimia samassa oppilaitoksessa voidakseen olla yhteydessä toisiinsa: hehän voivat soittaa toisilleen, tai tavata kansainvälisissä kongresseissa. Eikä heidän liioin tarvitse nuohota aineistoja kirjastojen tomuisilta hyllyiltä; he voivat heti kopioida kaikki kiinnostavilta tuntuvat kirjat ja artikkelit ja lukea ne kaikessa rauhassa kotona. Tai vaikka lentokoneessa matkalla seuraavaan kongressiin. Minäkin teen nykyisin töitä etupäässä kotonani tai lentokoneessa. Yliopistossa en käy juuri muuta kuin opettamassa. [...] Kun saa tarvittaessa käyttöönsä puhelimen ja kopiokoneen ja rahaa kongressimatkaan niin silloin sen ainoan yliopiston rulliin jolla enää on merkitystä – maailmanyliopiston. Ja kiireinen nuori mies näkee kongresseissa laukatessaan samalla maailmaa.

Maailma on pieni -romaanin maailmanyliopisto on jatkuvassa liikkeessä – maalla, merellä ja ilmassa. Kaikkialla esitelmöidään, kommentoidaan, keskustellaan ja taistellaan samoista englanninkielisen kirjallisuuden ongelmista ja kilpailaan asemista kirjallisuustieteen kentällä.

Oi kielen ja puheen, ruokien ja tapojen ällistyttävää vaihtelua maailman maiden kesken! Mutta melkein pä yhtä ällistyttävää on se, että yhteiset tutkimusharrastukset tekevät tyhjäksi kaikki erot. Joka puolella maailmaa hotelleissa, yliopistoasuntoloissa ja kongressikeskuksissa, linnoissa ja villoissa ja kartanoissa, pääkaupungeissa ja lomapaikoissa, järvien rannoilla ja vuoristossa, kylmien ja lämpimien merien rantamilla, kaikenväriset ja kaikkia kansallisuuksia edustavat ihmiset

kerääntyvät yhteen keskustelemaan Thomas Hardyn romaaneista tai Shakespearen ongelmanäytelmistä tai jälkimodernistisesta novellistikasta tai imagismin poetiikasta. Ja eiväthän kaikki tämän samaisen kesän kongressit toki pelkkää Englannin kirjallisuutta käsittele, eivät millään muotoa. Toisissa kongresseissa puhutaan samaan aikaan Ranskan keskiajan chansoneista, 1500-luvun Espanjan runonäytelmistä, Saksan Myrsky ja kiihko -liikkeestä tai serbialaisista kansanlauluista; joissain kongresseissa ovat aiheena antiikin Kreetan kuningassuvut tai Skotlannin ylämaan yhteiskuntahistoria tai Bismarckin ulkopoliittika tai urheilun sosiologia tai monetarismien ympärillä käydyt taloustieteelliset kiistat; toisissa käsitellään matalien lämpötilojen fysiikkaa, mikrobiologiaa, suun sairauksia, kvasaareja tai katastrofiteoriaa. Joskus sattuu sekaannuksiakin, mikäli samoissa tiloissa on koolla yhtä aikaa kaksi kongressia: tiedetään esimerkiksi erään pilkutukseen erikoistuneen bibliografian kuunnelleen mitään ihmeempää huomaamatta puoli tuntia esitelmää, jonka piti muuan tunnettu pantteritutkija.

Akateemista siirtomaaturismia

Lodgen kuvaama maailmanyliopisto on sitten 1980-luvun laajentunut entisestäänkin: faksin, sähköpostin ja internetin käyttö on useimmissa läntisissä yliopistoissa arkipäivää. Tosin edelleenkin kaikilla yliopistoilla ei ole samoja mahdollisuuksia, tai edes halua, osallistua sähköisen maailmanyliopiston toimintaa.

Miksi sitten romaanin yliopistonaiset ja -miehet matkustavat? Professori Zappin kommentista voi päätellä, että matkustaminen on itse asiassa turhaa kehittyneen tekniikan vuoksi. Kuitenkin kongressimatkoja tehdään. Romaanin henkilöiden matkustelua voisikin pitää akateemisena turismina. Turismi määritellään yleensä työn ja elinkeinon hankkimisen vastakohtaksi. Se on vapaa-ajan vapaaehtoista toimintaa, missä matkustetaan suhteellisen kauas kotoa, muttei kuitenkaan pysyvästi. Tämän määritelmän mukaisesti akateeminen matkailu olisi lähempänä työtä kuin turismia. Toisaalta työmatkoihin sisältyy turismin piirteitä.

Maailma on pieni -romaanissa tulee jatkuvasti esille, että seminaarimatkailu on monesti itsetarkoituksellista matkustusta matkustamisen vuoksi. Miellyttäväksi akateemisen turismin tekee se, ettei matkoista tarvitse maksaa. Matkalipuksi tarvitaan yksi "jumalattoman hyvä kirja" ja sopivasti muunneltavissa oleva esitelmä:

– *En tiennytkään että aiot esitelmöidä täällä.*
– *Millä muulla konstilla minä sitten saisin kongressikuluni maksetuksi? Se on sama luento kuin Rummidgessa, himpun verran vain muunneltuna. Se on valtavan monipuolinen juttu. Olen ajatellut pitää sen tänä kesänä vähän siellä sun täällä pitkin Eurooppaa.*

Esitelmöintiä ja toisten esitelmien kuuntelua Lodge kuvaa akateemisen pyhiinvaeltajan katumusharjoituksiksi, joita ilman matkailu syömisineen, juomisineen ja uusiin ihmisiin tutustumisineen ei olisi mahdollista. Esitelmien seuraaminen on pikemminkin ikävä velvollisuus kuin todellinen syy kongresseissa käymiseen.

Lodgen romaanissaan kuvaama akateeminen turismi on analoginen 1800-luvun brittiläiselle turismille. Tuolloin turismi oli osa siirtomaapolitiikkaa. 1800-luvun loppupuolella matkanjärjestäjien pioneiryrittys Thomas Cook & Son toimi yhteistyössä poliitikkojen kanssa järjestäen matkoja brittien siirtomaihin. Yritys huolehti yhtä lailla kuninkaallisten, keskiluokan kuin brittiarmeijan matkoista.

Cookin matkailuyrityksen historiaa tutkineen Janne Ahtolan mukaan brittiläisten siirtomaamatkailu oli osa imperialistista ideologiaa. Matkailijoiden kiinnostusta siirtomaita kohtaan kasvattivat maineikkaat tutkimusmatkailijat, jotka osoittivat, että britit olivat hallitsemaan luotu kansa. Cookin järjestämällä maailmanympärimatkoilla kuljettiin uskollisesti siirtomaasta toiseen. Omien siirtomaiden kiertämiseen oli tietysti myös käytännön syitä: matkoihin liittyvät järjestelyt olivat yksinkertaisempia "omalla maaperällä" kuin täysin vieraan hallintokulttuurin piirissä.

Lodgen kuvaamat kirjallisuudentutkijatkin matkaavat omilla siirtomaillaan. Enää ei kuitenkaan ole kyse taloudellisen tai hallinnollisen vallan näytöstä ja käytöstä. Tutkijat matkaavat kulttuurisissa siirtomaillaan. British Council huolehtii brittiläisen kulttuurin ja kirjallisuuden levittämisestä. Kaikkialla

maailmassa tutkitaan englanninkielistä kirjallisuutta ja kulttuuria. Jos Iso-Britannia ei olekaan enää maailmanvalta, niin ainakin se on kulttuurinen suurvalta. Robert Phillipson onkin todennut tutkimuksessaan *Linguistic Imperialism*, että "whereas once Britannia ruled the waves, now it is English which rules them".

David Lodgen essee *Maailma on pieni* -romaanin syntyprosessista on kuvaava. Vuonna 1982 hän matkusti kongressista toiseen tullen samalla kiertäneeksi maapallon ympäri kolmessa viikossa. Lodge huomasi akateemisen matkailun mukavaksi ja taloudelliseksi tavaksi nähdä maailmaan. Kulut maksettiin ja isännät olivat miellyttäviä ja erinomaisia oppaita. Kaiken lisäksi he puhuivat sujuvaa englantia. Kotimaanmatkailun tapaan edes vieraita kieliä ei tarvinnut opetella.

Maailma on pieni -romaanissa akateeminen "turistimatka" näyttääkin palkinnolta antautumisesta vuosia kestäneeseen ankaraan arkiseen aherrukseen. Teoksen kongresseja kiertävät tutkijat eivät kärsi hotelli kuolemasta tai valita jatkuvan matkustamisen raskautta. Muutama ikävä matkustuskohte on, mutta krapulan ja epäilyksen hetkinäkään itse kongressimatkailua sinänsä ei kyseenalaisteta. Kongressista toiseen matkustaminen on nautintoa ja arjesta irtautumista. Akateemisen matkailun palkkioluonne näkyy *Maailma on pieni* -romaanissa erityisesti kongressien vapaamuotoisissa osuuksissa, joissa luodaan "epävirallisia suhteita". Arkiminä heitetään syrjään ja intohimot päästetään irti. Hurjimmillaan kongressimatkaa kuvataan kuin seksituristin taivasta: mikään ei maksa ja tarjolla on:

– Oletko sinä ihan hullu? Kuka kongresseissa nyt naimisesta maksaisi?
Morrisin sanoissa on järkeä. Eikä se tarkemmin ajatellen ole ihmekään: Kongresseihin kokoontuneita miehiä ja naisia yhdistävät samat kiinnostukset – toisin kuin useimpia heistä puolisoihinsa – ja he joutuvat olemaan toistensa seurassa uudessa ja kiehtovassa ympäristössä kaukana kotoa. Viikon tai pari he ovat irti kotielämänsä liekaköydestä, hemmottelevat pidäkkeittä itseään, pudottelevat pyyhkeensä kylpyhuoneen lattialle hotellisiivoojien nostettavaksi, aterioivat ravintoloissa, ryypäävät kesäisissä ulkokahtiloissa myöhään yöhön ja imevät sisäänsä kahvin, ranskalaisten savukkeiden, konjakin ja ihmeköynnöksen tuoksua. He ovat väsyneitä, kiihkoutuneita ja hiukan päissään eivätkä suurin surminkaan haluaisi vielä lopettaa juhlia ja vetäytyä yksin yöpuulle. Pidettyään libidoaan koko ikänsä tiukassa kurissa ja nuhteessa älyllisen aherruksen vuoksi he näyttävät nyt äkkiarvaamatta joutuneen juuri siihen paratiisiin, josta Yeats kirjoitti [...].

Koomiset ja pelottavat ulkopuoliset

Maailma on pieni -romaanin akateemisten matkailijoiden suhde "siirtomaitensa" paikallisiin asukkaisiin on eristäytynyt. Paikalliset asukkaat ovat erikummallisia ja huvittavia verrattuna englanninkielisen kulttuurin normeihin. Kyseessä on samantyyppinen suhde vieraaseen, jonka Eva Lambertsson Björk on havainnut yhdessä varhaisista yliopistoromaaneista, Edward Bradley'n romaanista *The Adventures of Mr. Verdant Green* (1853–1857). Siinä "oxfordilaisten" ulkopuoliset, muut, ovat vain kontrastina ja tunnelmataustana päähenkilöille. Heillä ei ole todellista vaikutusta yliopistomaailman ihmisiin, eikä näiden kahden ryhmän välillä synny todellista dialogia.

Brittiläistä toisen maailmansodan jälkeistä yliopistoromaania tutkineen Ian Carterin mielestä brittiläisessä yliopistoromaanissa on ulkomaalaisiin asennoiduttu pääasiassa kahdella tavalla: heitä on pidetty joko koomisina tai vaarallisina. Akateemisen maailman ongelmallinen suhde sen ulkopuolisiin on itse asiassa yliopistoromaanien keskeisimpiä teemoja.

Vaikka lodgelaisen maailmanyliopiston henkilökunta on hieman kummallista ja eksentristä väkeä, niin taustalla jäävät "tavalliset" ihmiset ovat vielä stereotyyppisempiä. Kampusromaanin perinteiden mukaisesti *Maailma on pieni* -romaanissa ulkomaalaiset ovat joko koomisia tai pelottavia – erityisesti koomisia.

Esimerkiksi japanilaiset kuvataan stereotyyppisesti: he ovat karaokea harrastavaa äärimmäisen rationaalista kääpiömäisissä "asuinyksiköissä" asuvaa käyntikortti ja tekniikka -kansaa. Japanilaiset tietenkin tuntevat

universalisoituneen brittiläisen hengenelämän tuotteita, mutta tämäkin tietämys esitetään koomisena kiinnittämällä huomiota erikoisiin käännösnimiin.

Perssestä vasemmalle istuva mies, joka kääntää Honda-moottoripyörien huoltokäsikirjoja, kertoo nähneensä äskettäin japanilaisen ryhmän esittämänä Shakespearen näytelmän "Outo tarina lihasta ja povesta".

– Sellaisesta en ole tainnut koskaan kuullakaan, vastaa Persse kohteliaasti.

– Hän tarkoittaa Venetsian kauppiasta, Akira selittää.

– Siksikö sitä sanotaan japaniksi? kysyy Persse riemastuksissaan.

– Muutamat vanhemmat Shakespeare-japaninnot olivat aika vapaita, sanoo Akira anteeksipyyttävästi.

– Tiedättekö muitakin hyviä?

– Hyviä? Akira näyttää kummastuneelta.

– Hullunkurisia.

– Oh! Akira säteilee. Tätä ennen hänelle ei ole tullut mieleenkään että "Outo tarina lihasta ja povesta" olisi jollain tapaa huvittava nimi. Hän miettii. – On esimerkiksi "Himoja ja unelmia haituvassa maailmassa", hän sanoo. – Se on yhtä kuin –

– Ei, älkää sanoko – antakaa minun arvata, ehdottaa Persse. – Antonius ja Kleopatra?

– Romeo ja Julia, korjaa Akira. – Sitten on "Vapauden miekat"...

– Julius Caesar?

– Aivan.

Ulkomaaalaiset ovat pelottavia, kun akateemisen matkailijan ajattomuuden ja paikattomuuden kupla särkyä ja hän joutuu yllättäen sopeutumaan paikallisiin tapoihin ja olosuhteisiin ilman muun akateemisen yhteisön turvaa. Turkissa, British Counciliin järjestämällä esitelmämatkalla, professori Philip Swallow on jatkuvan pelon ja epävarmuuden vallassa. Hän kärsii sähkökatkoksisista, sekaannuksista esitelmäaiheesta, vatsavaivoista (kebab ja salaatti) ja lakkaamatta höpöttävistä turkkilaisista. Suurimpia järkytyksiä on vierailu turkkilaisten kansallissankarin Atatürkin haudalla:

Minun ei ehkä olisi pitänyt sanoa professori Swallowlle, että epäkunnioituksesta Atatürkin muistoa kohtaan voi saada kuolemantuomion.

– No niinhän siitä voi.

– Sanoin sen enemmänkin vain leikilläni. Mutta se näytti huolestuttavan häntä aivan mahdottomasti. Hän kysyi yhtä mittaa: "Onko sopivaa jos niistä neniä?" ja "Katsovatkohan nuo sotilaat karsaasti tätä ontumistani?" [...] Custer kehotti häntä olemaan huoleti ja tekemään samoin kuin hän. Me siis lähdimme marssimaan sitä käytävää pitkin, Custer edellä seppeleen kanssa ja professori Swallow ja minä tahdissa hänen perässään koko ajan sotilaiden silmien alla. Me käännyimme vasempaan Suurta Kokouspaikkaa kohti yhtä tyylikkäästi kuin sotilaat itsekin, ja lähestyimme Kunnihallia, mutta sitten Custer kompastui kiveen joka oli irronnut lattianpäällysteestä ja kaatui kontalleen, koska seppelä haittasi hänen liikkeitään. Ja professori Swallow heittäytyi myös maahan ennen kuin ehdin estää häntä ja oli siinä rähmällään kuin rukoileva muslimi.

Professori Swallow'n Turkin-matkan epäonnistumista ja hänen täydellistä nöyryytystään Lodge alleviivaa saattamalla Swallow'n pyyhkimään sähkökatkoksen aikana takapuolensa esitelmällään "Hazlittin perintö". – Tätä voisi pitää myös vähemmän hienovaraisena vihjeenä siitä, mitä mieltä Lodge on kirjailija ja kirjallisuuskriitikko William Hazlittin (1778–1839) perinnöstä.

Akateemisen maailman turvallisuuden kuplan särkijän ei tarvitse olla kulttuurisen tai poliittisen konfliktin pelko. Paniikkia aiheuttavat ulkopuoliset tunkeutajat voivat olla myös yleisiä turismiin liittyviä uhkakuvia kuten pelko matkustavaisia vaanivista taudeista. Pelko iskee tutkijoihin loistavasti järjestetyssä Kriitikon tulevaisuus -kongressissa Jerusalemissa – loistavasti järjestetyssä siksi, että "kongressin virallinen ohjelma on supistettu vähimpään mahdolliseen". Kongressi päättyy yleiseen hysteriaan, kun professori Swallow'lla epäillään olevan legioonalaistauti.

Nainen kirkaisee ja pyörtyy yleisön joukossa. Kaikki ovat hypänneet jaloilleen kasvot kalpeina ja kauhistuneina, suu tiukkana viivana tai vaatimassa huutaen puheenvuoroa. Legioonalaistauti! Pelätty ja salaperäinen viitsaus, yhä

arvoituksena pysyvä sairaus, joka iski amerikkalaisten sotaveteraanien kimppuun heidän kokoontuessaan hotelli Bellevue Stratfordissa Philadelphiassa kolme vuotta aiemmin ja tappoi joka kuudennen uhreistaan. Juuri sitä jokainen kongressinkävijä näinä päivinä sielunsa pohjalla pelkää, se on kongressien sukupuolitauti, synnin palkka, se minkä saa pakoillessaan kotiaan ja velvollisuuksiaan, majoillessaan upeissa hotelleissa, hemmotellessaan itseään, juostessaan kaiken maailman kutsuilla ja yleensäkin antautuessaan liiallisiin nautintoihin.

Maailmanyliopisto yrittää olla irrallaan muusta maailmasta, se pyrkii välttämään sitoutumista paikkaan tai aikaan. Siksi maailmanyliopistossa tutkimuskohteet ovat universalisoituja. Kuitenkin globaali kampus on tulos prosessista, jossa hyvinkin paikallisista asioista, esimerkiksi brittiläisistä 1800-luvun industrialismin ajan romaaneista, on tehty yleismaailmallisia ja näiden aikaisemmin paikallisten kulttuurituotteiden katsotaan käsittelevän yleisinhimillisiä ongelmia ja kantavan universaaleja arvoja. Universaaleja ovat tietysti Shakespeare tuotanto ja muu klassinen brittiläinen hengenelämä. Globaalissa yliopistossa liidellään konkreettisestikin muun maailman vaivojen yläpuolella.

Morris Zapp nauttii auringonpaisteesta kahvikupin höyryssä tarjottimella hänen edessään ja lukee Timesistä poliisin ja Kansallisrintamaa vastustavien mielenosoittajien yhteenotoista Southallissa, maanjäristyksistä Jugoslaviassa, taisteluista Libanonissa, poliittisista murhista Turkissa, lihapulasta Puolassa, autopommiräjähdyksistä Belfastissa ja monista muista tragedioista, viitsauksista ja himuteista eri puolilla maapalloa. Mutta täällä pilvien yläpuolella loistavassa auringossa kaikki on tyyntä ja rauhallista joskaan ei välttämättä hiljaista. Heidän matkansa ei suju yhtä sulavasti ja joutuisasti kuin se suihkukoneella sujuisi, mutta jalkatila on toisaalta tavallista enemmän ja kahvi on hyvää ja kuumaa. Sitä paitsi lehti antaa hänen ymmärtää, että maailmassa on monia pahempiakin paikkoja.

Akateeminen matka

Tiedemiehet ja -naiset ovat valloittaneet maailman. Jo varhaisilla tutkimusmatkoilla oli taloudellisten eduntavoittelijoiden mukana tiedemiehiä, maantieteilijöitä ja kartantekijöitä. Näistä matkoista kirjoitettujen kuvausten näkökulma oli eurooppalainen. Kaukaisia alueita hallittiin myös kulttuurisesti: Euroopan taloudelliset, hallinnolliset ja poliittiset intressit määrittivät, miten valloitettuja alueita kuvattiin erilaisissa teksteissä.

Tutkimusmatkailijat valloittivat "tuntemattoman" maailman. Maailma on pieni -romaanin kuvaama maailmanyliopisto pitää läänityksistä huolta ja varmistaa, että maailma myös pysyy hallussa, jos ei enää taloudellisesti ja hallinnollisesti, niin kulttuurisesti ainakin. *Maailma on pieni* ja globaalinen yliopisto on kaikkialla. Maailma on itse asiassa niin pieni, että sitä voidaan hallita pienin hyppäyksin kongressista toiseen. Etäisyydet ja paikka menettävät merkityksensä, sillä fyysisiä, taloudellisia tai kielellisiä rajoja ei ole esteenä. *Maailma on pieni* -romaanissa englantilaisen kielialueen kulttuurista (siis "oikean" englantilaisen kielialueen, Britannian ja Yhdysvaltojen, ei englanninkielisten siirtomaiden) on tullut superkulttuuri, jonka tuotteet, myytit ja kirjallisuus, ovat ajasta ja paikasta riippumattomia tutkimuskohteita.

Itse asiassa romaanissa *Maailma on pieni* akateeminen matka ei ole matkustamista lainkaan. Tutkimuskohteet ja kirjallisuudentutkimukset ongelmat ovat universaaleja, todellista matkaa, siirtymistä johonkin toiseen ei tapahdu. Tutkijat muodostavat homogeenisen yhteisön riippumatta siitä, mistä he ovat kotoisin tai missä he fyysisesti ovat. "Hyvä" paikka on se, missä maailmanyliopisto saa toimia rauhassa ja miellyttävästi omien lakiansa mukaan ja missä ulkopuolisia häiriötekijöitä ei ole. Kuviteltua tai olemassa olevaa ulkoista uhkaa pidetään loitolla stereotypisoinnilla ja naurulla. Nauraessa ei pelota niin paljon.

Englannin kielen valta-asema kulttuurista ja kirjallisuudesta puhuttaessa on kiistämättä brittiläisen imperialismin tulosta. Myös tiede pitää yllä englannin kielen ja kulttuurin asemaa. Se, että englanninkielistä kirjallisuutta tutkitaan kenties enemmän kuin mitään muunkielistä, on eittämättä osoitus kulttuurisesti meihin "muihin" sisäänrakennetusta käsityksestä brittiläisen kirjallisuuden ja sivistyksen yhteydestä.

Vallitseva käsitys on ollut, että populaari- ja massakulttuuri olisivat erityisen ekspansiivisia. Tulkinnan mukaan paikalliset kulttuurit sekoittuvat kaiken latistavaan kansainvälisen kulttuuriteollisuuden cornflakes-kulttuuriin. Korkeakulttuuri jo kuitenkin tehnyt valloituksensa. Sen valtaa on ylläpitänyt erityisesti koululaitos alimmalta tasolta yliopistoihin.

Tässä artikkelissa on tarkasteltu yhtä romaania ja päätelmiä on tehty sen kuvaaman maailmanyliopiston pohjalta. Jos "maailmanyliopisto" on todella olemassa, ei se tietenkään ole juuri sellainen kuin Lodge sitä kuvaa. Kirjallisuus ei heijasta todellisuutta sellaisenaan. Brittiläinen kulttuuri ei ole ainoa dominoiva korkeakulttuurin tuottaja. Yhtä lailla voitaisiin pohtia, miksi esimerkiksi saksalaista tai ranskalaista kirjallisuutta tutkitaan ympäri maailmaa paikasta ja kulttuurista riippumatta. David Lodgen kuvaamaan maailmanyliopistoon ja akateemiseen turismiin matkalippuna on kuitenkin brittiläisen kulttuurin tuotteiden tutkiminen. Tutkija voi valita ainakin kahdesta vaihtoehdosta: hän voi ylistää vaikkapa Shakespearen teosten yleisnihilisyyttä tai sitten hän voi tuntea kollektiivista syyllisyyttä brittien kolonialismista ja tutkia, millaisia ikäviä representaatioita brittikirjailijat ovat "toisista" esittäneet. Yhtä kaikki, pääsylippu maailmanyliopistoon on ulottuvilla.

KIRJALLISUUTTA

Adams, Percy G. (1983): *Travel Literature and the Evolution of the Novel*. Lexington: The University Press of Kentucky.

Ahtola, Janne (1994): *Thomas Cook & Son – perheyriytyksenä maailmankartalle*. Taina Syrjämaa (toim.): *Matkakuumetta. Matkailun ja turismin historiaa*. Turun yliopiston historian laitos. Julkaisuja n:o 31. Turku: Turun yliopisto.

Ahtola, Janne (1995): *Britti-imperiumin siirtomaat matkakohteina 1800–1900-luvun vaihteessa*. Teoksessa *Auvo Kostiainen – Katariina Korpela (toim.): Mikä maa – mikä valuutta? Matkakirja turismin historiaan*. Turun yliopiston historian laitos. Julkaisuja n:o 35. Turku: Turun yliopisto.

Ahtola, Janne (1997): *Matkanjärjestämistoiminnan ja matkailuhyödykkeiden kehittyminen 1800-luvulla*. Historiallinen aikakauskirja 4/1997.

Bassnett, Susan (1993): *Constructing Cultures: the Politics of Travellers' Tales*. *Comparative Literature. A Critical Introduction*. Oxford UK – Cambridge USA: Blackwell.

Carter, Ian (1990): *Ancient Cultures of Conceit. British University Fiction in the Post-War Years*. London – New York: Routledge.

Davis, Lennard J. (1987): *Resisting Novels. Ideology and Fiction*. New York and London: Methuen.

Kupiainen, Jari – Sihvo, Hannes (1994): *Turismi ja kulttuurit nykymaailmassa*. Jari Kupiainen – Erkki Sevänen (toim.): *Kulttuurintutkimus. Johdanto*. Tietolipas 130. Helsinki: SKS.

Lambertsson Björk, Eva (1993): *Campus Clowns and the Canon: David Lodge's Campus Fiction*. *Acta Universitatis Umensis. Umeå Studies in the Humanities* 115. Umeå: University of Umeå.

Lodge, David (1986): *Maailma on pieni*. (Small World 1984.) Suom. Matti Kannosto. Helsinki: Kirjayhtymä.

Lodge, David (1988): *Small World: An Introduction*. Write On. *Occasional Essays 1965–1985*. London: Penguin.

Muir, Edwin 1946 (1928): *The Structure of the Novel*. London: The Hogarth Press.

Phillipson, Robert (1992): *Linguistic Imperialism*. Oxford: Oxford University Press.

Selänniemi, Tom (1992): *Surkeat tropiikit – Claude Lévi-Strauss turistina*. *Suomen Antropologi* 3/92.

Sheppard, Richard (1990): *From Narragonia to Elysium: Some Preliminary Reflections on the Fictional Image of the Academic*. David Bevan (ed.): *University Fiction. Rodopi Perspectives on Modern Literature* 5. Amsterdam – Atlanta GA: Rodopi.

Tomlinson, John (1991): *Cultural Imperialism. A Critical Introduction*. Baltimore: The Johns Hopkins University Press.

Kirjoittaja on kirjallisuuden ma. assistentti Joensuun yliopistossa. Hän on toimittanut yhdessä Marja-Leena Hakkaraisen kanssa teoksen "Matkakirja. Artikkeleita kirjallisista matkoista mieleen ja maailmaan" (Kirjallisuuden ja kulttuurin tutkimuksia 9. Joensuun yliopisto 1998).